

ENTREVISTA

O. Curos

MANUEL RIVAS

O POETA DESCOÑECIDO

¿Quen é este home? As súas palabras áinda vibran no vento. "¡Que emigren eles!", lemos nos seus beizos pechados. ¿De onde vén? Estámossle a roubar un intre para tentar retrata-la súa anguria invisible. El aférrase, inquedo, á súa maleta de soños. Ás súas costas, María Pita, transformada en voluntaria pacifista, semella impacientarse. Son tempos convulsos. De marea guerra. No porto da Coruña, o Mar agarda un tributo colectivo de desagravio. Pero, antes de partir, o poeta descoñecido revélase nas sales de prata do filme fotográfico. A súa mirada maniféstase en branco e negro: "¿por que?"

A enerxía poética de Manuel Rivas

Proclamaba Baudelaire que a poesía outorga ás cousas a verdade espléndida da súa "enerxía natural" e preguntábase René Char, outro dos meus, que é a realidade sen a "enerxía dislocante" da poesía. *Do desconhecido ao desconhecido*

coñecido. Obra poética 1980-2003 de Manuel Rivas condensa a verdade e a realidade dun autor que ten na "lirica" un motor fundamental na súa relación coa lingua. A tensión creativa da sentimentalidade, a resonancia

TEXTO

Oscar Cúriros

—Cara a onde vai? *Do desconhecido ao desconhecido*. Así se titula a obra poética de Rivas enigmática. Unha recompilación dos poemarios publicados entre 1980 e 2003, nalgúns casos revisitados. O libro inclúe unha "coleita recente", de textos inéditos ou dispersos. A súa presentación ten lugar no segundo andar da Galería Sargadelos, en Compostela. Isaac Díaz Pardo escucha atento, sonando entre o público. Hai máis dun ano da catástrofe do Prestige, e desde as paredes interpelanos os *Retraílos voluntarios* de José Luis Abalo.

"A partir da poesía de Manuel Rivas nace toda a súa a súa obra", explica Miguel Anxo Fernán Vello, editor de Espiral Maior. Unha tese defendida tamén polo catedrático Darío Villanueva. "Fu creio que a poesía está no cerne de toda literatura, e todo o demais é derivación. Así acontece no caso de Rivas". Mais tarde, durante a entrevista, o propio autor confirmaranos a importancia da olada poética na xénesis da súa obra creativa.

Nesa orixe atopamos unha imaxe recuperada da infancia: a das mulleres que levan coloas na cabaza. "Lis os poemas de antano, un paxel de ourizos que luva esa muller que eu vin de nen, nunca se me foi da cabeza, e que vén de non sei onde e vai cara ó desconhecido".

—¿De onde nace a súa poesía? ¿Lembra cal foi a súa pulsión poética primixena?

—Podería dar unha versión humorística: un padriño meu era vendedor de azafrán. Tiña unha máquina de escribir pequena, para as facturas, e deixábamela usala. Como o espacio era pequeno, decidín que o máis axeitado era a poesía. Era o que cabía alí. Desde un punto de vista máis serio, ten que ver co xeito de mirar. No meu caso, escrebe a mirada antes que a man. O Libro do Android, o primeiro que publiquei, recolle xa algúns poemas de

adolescencia. Comecei a publicar no instituto, en Monelos. E despois nunha revista que faciamos en Madrid. Unha publicación medio clandestina, nos últimos anos do franquismo. Era como soltar unha ardorixa.

—¿Cales ten conciencia de que sexan os temas más relevantes para vostede como poeta?

—Eu teño claro que *Do desconhecido ao desconhecido* é un libro creado por un escritor galego, feito en Galicia. Non teño problema para definirmee como escritor local. Pero os porqués, os enigmas que encerra o libro, son os do ser humano. Escribir é unha resposta. A poesía pode ser a mirada enfeitizada por unha frangulla de palla que cae no río. E, ó mesmo tempo, pode ter o atrevemento de implorar a Deus.

O
POETA
CONFERENCIANTE

O compromiso coa reflexión. A poesía como estructuradora de discursos ensaiísticos. A provocación de preguntas do público.

A Guerra Civil é un dos grandes temas na obra de Rivas. Por iso foi convidado a participar como ponente na xornada de apertura do "Congreso da memoria. A represión franquista en Galicia", o 4 de decembro de 2003 en Narón. All óstivo xunto con Díaz Pardo. A súa intervención estivo plena de referencias a diversos aspectos da memoria. Entre eles, os contidos no poema que leu como apertura: "O pan negro". "En trementes humidades dunha memoria que non é a miña / osou a detallar o negro pan dos cuarenta, / o lume entrecortado por rezos e motores lonxanos como ouvios, / os panos bordados con dedos biqueiros na brancura, / e tamén o medo, / un medo que asubla irsindo, axeganto nas hedras, / espido, terriblemente feble e pálido, / corniu os oídos por dentro [...] Balada nas praias do oeste" (1985).

A conferencia óstivo atelgada de símbolos presentes nos seus poemarios, como o dos estorniños. "Eu creio que a xente que está neste

congreso é como os estorniños, que se xuntan en bandada para formar a figura dunha ave grande e defenderse dos seus depredadores". Como conclusión, insistiu na necesidade de recuperar a memoria da Guerra Civil española. Apoiou a tese de Camus, de que nesa guerra "oscenificouse a grande derrota da humanidade". E prestou a súa voz ás verbas do poeta arxentino Juan Gelman: "Llegó la muerte con su documentación, / pero nosotros vamos a comenzar otra vez, otra vez, / otra vez vamos a empear la lucha / otra vez vamos a empear todos / contra la gran derrota del mundo [...]".

—Na súa obra percíbese a inquietud dun autor preocupado con motivacións íntimas, pero tamén un compromiso con determinados feitos sociais. Deste xeito, na súa obra están presentes temas como a Guerra Civil española, a marea negra, a guerra de Iraq ou a inmigración.

—A miña poesía procede dunha implosión. Ás veces, os sucesos do exterior provocan a escritura de determinados poemas. Pero non pode ser o calendario de sucesos o que marque a obra, senón o propio compromiso coas palabras. Elas mesmas te interpelan. A súa contemplación como seres vivos sometidos a violencia é o que conduce ó compromiso. Non se pode escribir en van.

—En relación ó anterior, hai que destacar a atención que vostede lle presta ó concreto. De al a importancia das imaxes, entre outros recursos, en toda a súa escrita.

—O estilo, dalgunha maneira, é a precisión. É como un degoro no impulso poético. A precisión. A propia historia da lingua case sempre vén en forma de nova realidade, de creación, non de espello da realidade.

—¿Como a ambición de Juan Ramón Jiménez, "Que la palabra sea / la cosa misma"?

—Si, podemos pensa-la importancia de que a palabra sexa algo táctil, que se converta nun sentir. Cada vez teño

A NAT TERRA

QUEIMEIME os beizos na túa pel de xeo,
semellante ao da morte, tan fondo, o teu abrazo.
Voume, terra,
e vourme para poder amarte,

Molticania (1986), revisitada (2003)

galega é unha reserva de sentido. Nunca Máis tamén bebe, entre outros, da Xeración Nós. E iso permitiu que se desenvolvese o mellor de cada un. Realizáronos aportacións como un proceso natural. As propias verbas viñeron a buscarnos. Unha das eivas que hai no desenvolvemento dunha Galicia alternativa é o xeito de comunicación que establecen os políticos co pobo. Ás veces cáse-nos nurla linguaaxe que non chega á xente. Sen embargo, hai que chegar á emoción e á razón.

O
POETA
EMIGRANTE

O testemuño dun
nómada das letras. A
linguaaxe como unha
peregrinación creativa.
A pulsión do explorador.
Para Manuel Rivas, aceptar a invitación de Miguel Anxo Fernán Vello para percorrer de novo a súa propia traxectoria poética foi unha "viaxe ó corazón das letras". Unha odisea incerta, que rema-

tou, festiva, "na romaría dos Caneiros". Mais tan só polo momento, porque a travesía continúa. Do camiño andado, quedan algúns anotacións no "mapa das emocións". No malerín do escritor atopámos as súas "pegadas dañinas": "FUXIR DF TANTO AMOR NATAL, / do tanto roemento. / Camillar polo mundo, / arrenegar do leito". *Libro do entroido* (1980).

— Entón, ¿podemos falar da súa poesía como unha viaxe que vai da realidade á imaxinación, e de aí a unha nova realidade?

— Eu creo que nunca se fai poesía desde os a prioris. A poesía ten que escribir a historia da violencia. Poemas como "Oficina y denuncia", de Lorca, teñen unha referencia da época, pero xa están contando algo que ten que ver con toda a especie humana. Unha cousa que está pasando no mundo é que cada vez somos máis emigrantes todos. Isto supera esa dualidade local / universal. É un cambio cultural do que ás veces non

VOCES E CULTURAS

Fotografía: M. Vilariño

somos conscientes. Ten moito que ver co feito de ser escritor. O propio oficio é unha emigración. Notas un grande desapego, unha sensación de orfandade. Pero tamén unha necesidade de reinventarse, de explorar os portos descoñecidos da linguaaxe.

— "O paxo dos ourizos", texto da presentación do libro, escrito por Manuel Rivas. Ed. Espiral Maior. A Coruña, Galiza, 2003.

CONSELLO DA CULTURA GALEGA

ÚLTIMAS PUBLICACIÓNS DO CONSELLO DA CULTURA GALEGA

- *Cantigas de Santa María de Alfonso X o Sabio*
EDICIÓN FACSIMILAR DO CÓDICE DE TOLEDO

- *O proceso de normalización do idioma galego (1980-2000) Volume I. Política lingüística: análise e perspectivas*

- *O proceso de normalización do idioma galego (1980-2000). Volume II. Educación*

- *Carlos Casares. A semenza aquecida da palabra*
LIBRO DE HOMENAXE A CARLOS CASARES

- *Homenaxe a Antón Avilés de Taramancos*
COLECCIÓN AS NOSAS VOCES 19

- *Parando a marea negra*
BANDA DESENADA. COLECCIÓN CIENCIA PARA TODOS, Nº 3

PUBLICACIÓNS PERIÓDICAS

- Revista *Estudios de Comunicación* nº 12

- Revista *Estudios Migratorios* nº 11-12

COLECCIÓN INFORMES

- *Metodoloxía do traballo terminográfico puntual en lingua galega*

CONDICIONES

- *Antón Avilés de Taramancos. Unha fotobiografía*
CON EDICIONES XERAIS

- *Chile a la vista de E. Blanco Amor*
COA EDITORIAL GALAXIA

- *A estandarización do léxico*
CO INSTITUTO DA LINGUA GALEGA

LIÑA DE SOMBRA

MAI, ti sabes que é un loitador,
non o fagas volver sobre os seus pasos.
Desde Bilbo e Brest chegaron cartas,
e de Hamburgo, Berlín e de Viena.
fa por terra
e aseábase nos museos,
nos esnaquizados espellos dos museos.
Vírono os meus amigos cruzar Europa.
Pasear algo pálido.
Podíase pasear e morrer sobre os ríos.
Mai, sabes que é un loitador.
Volverá, volverá vello.
Como quen ten 30 anos.

Balada nas praias do oeste (1985)

máis claro que a poesía son as palabras que teñen cousas encima da cabeza, como as que levaban as mulleres cando era rapaz. E hai que devolverelles a carga de sentido ás palabras. A miña intención é que quen pase por este libro teña a sensación de ter algo máis. Algo que non tiña antes. Hai tamén unha transmisión entre xeracións. Unha transmisión cultural que só se pode facer a través da poesía. Os poemas son como as pegadas dactilares dunha sociedade

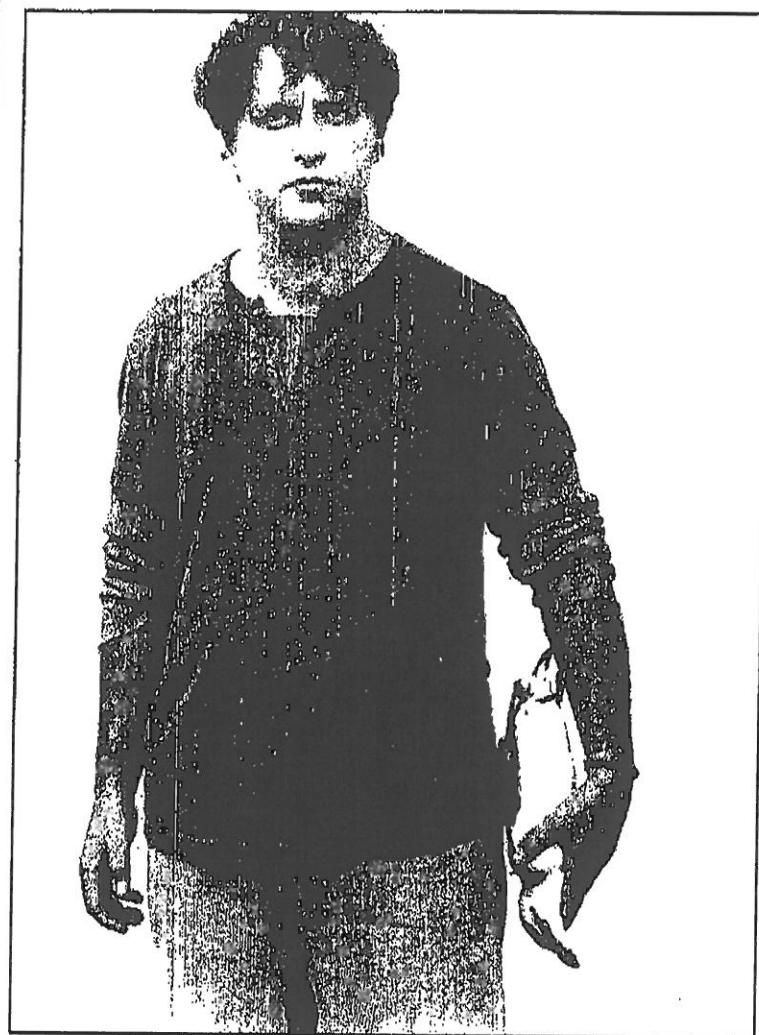
O
POETA
ACTOR

U escritor en escena. O poeta exiliado con volvencia as redes sociais. A literatura como activismo.

Rivas destacou como un dos portavoces da Plataforma Cidadá Nunca Máis. Non só por empregar unha linguaxe poética, como no manifesto lido na histórica manifestación en Compostela, o 1 de decembro de 2002: "estamos petroleados ata as praias da alma"; senón tamén por ser capaz de materializar as ideas en símbolos durante as súas intervencións públicas. Así o fixo na "manifestación das maletas", o 9 de febreiro de 2003, na Coruña. Nela surprendeu coa equipaxe da súa maleta, o "kit do galego": o paraguas, a mascarilla, a pataca e a bandeira de Nunca Máis.

Noutros actos de protesta, como o concerto "Cánto de amor por Galicia", o 21 de xaneiro de 2003, en Compostela, combinou a poesía en escena co recital de obra poética propia. Así, primeiro ironizou, paraguas en man, cultur o carácter subversivo da Plataforma Nunca Máis. E despois leu o poema "Mayday!", escrito antes da catástrofe do Prestigo, en homenaxe ó popular cantante Puchó Boedo, "que para mim sempre foi a voz do mar". O poema contén o código de seguridade do mar: Mayday, mayday, mayday! / Pan-pant!, pan-pant!, pan pant! / Securité!, securité!, securité!" Este código entra en relación co "terrible naufraxio de 1936", no que Boedo perdeu ó paí e máis a un irmán, a mans do

"Eu teño claro que *Do descoñecido ó descoidado* é un libro creado por un escritor galego, feito en Galicia. Non teño problema para definirme como escritor local. Pero os porqués, os enigmas que encerra o libro, son os do ser humano. Escribir é unha resposta. A poesía pode ser a mirada enfentizada por unha frangulla de palla que cae no río. E, ó mesmo tempo, pode ter o atrevemento de implorar a Deus

Fotografía: M. Vilariño

fascismo: "Medo meu da mentira, / meu amigo, / can do fusco, / esquina con gume de navalla, / riubo dos cen mil estorniños da Coruña / vou desfacer convosco, / dixo Puchó Boedo".

—¿Como cre que debe presentarse a poesía nas intervencións públicas?

—Nunha intervención pública a palabra ten que ser poética no sentido de auténtica, non prisioneira. Pero a poesía e as intervencións públicas son espacios de comunicación distintos. En Nunca Máis, o máis importante é a palabra compartida, é un espacio de comunicación. Moitos actos convertéronse en performance. Espacios de comunicación cultural onde poetas que recitaron e considerabán que eran minoritarios descubriron que tiñan un público. A diferencia entre esas intervencións e a poesía como espacio íntimo é que esta última pode xustificarse como unha onomatopea persoal, individual. É a

necesidade dun autor de crear unhas verbas que se mantén a flote sobre o silencio. A súa razón de ser é independente de ser compartida ou non, ó contrario do que acontece cos manifestos.

—Cando vostede chega a Nunca Máis, xa ten unha obra poética escrita. Nela, o mar é un dos temas recurrentes. Poderíamos dicir que vostede cede as súas verbas como unha doazón voluntaria. Como "verbas voluntarias", por facer unha analogía cos *Retratos voluntarios* que se expoxen nesta galería. Así aconteceu tamén con outros escritores e artistas. ¿Podemos dicir que o que se creou durante a marea negra foi un legado colectivo para as vindelras xeracións?

—O que xerou Nunca Máis foi, en primeiro lugar, non pecharse na propia cuncha. Estableceu un tipo de comunicación que non tiña que ver co discurso político convencional. Así estivo presente a historia poética de Galicia. A poesía